

VELIUONOS APYLINKIŲ PRAVARDŽIŲ STRUKTŪROS YPATUMAI

Ilona Mickienė, Rita Baranauskienė

VU KHF

2013

Lietuvių kalbos instituto projekto „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ metu Veliuonos apylinkėse užrašytos 782 pravardės.

Pranešime analizuojama 241 antrinė pravardė.

Siekama nustatyti būdinguosius pravardžių struktūros bruožus.

Tiriamos tos pravardės, kurių motyvai respondentų yra nurodyti arba kurių struktūra aiškėja iš žodyninės definicijos.

Struktūriškai analizuojant antrines pravardes skiriamos pravadės, turinčios pamatinį žodį ir formantą, sudurtinės, sudėtinės ir pravadės frazės.

Gausiausią antrinių pravardžių grupę sudaro pravardės, turinčios **priesagą** (111 pravardžių, 46,1 proc.). Pamatinis žodis gali būti:

1) onimas (50): *Adomukas* : *Adomas* (tėvas Adomas), *Danelė* : *Dana* (vardu Dana), *Danukas* : Donatas (nes vardas Donatas), *Giliukas* : *Gileta* (nes vardu Gileta), *Ingridžiukė* : *Ingrida* (todėl, kad vardu Ingrida), *Levukas* : *Levas* (nes tėvo vardas Levas), *Monikutė* : *Monika* (labai moteriškų bei švelnių judesių), *Maruška* : *Marius* v.;

2) apeliatyvas (61): *Bačkutė* : *bačka* (dėl storumo), *Džiūvėsėlis* : *džiūvėsis* (nes labai plona), *Griūšiukas* : *grūšia* (veidas kriaušės formos), *Kiškutis* : *kiškis* (eina pasišokinėdamas), *Triušinis* : *triušis* (augino ir pardavinėjo triušius), *Liūdnutė* : *liūdnas*, -a (dažnai būna liūdna, nes nuolat liūdi), *Ančikės* : *antys* (nes eidamos krypuoja), *Kietekas* : *kietas* (žmogus laikantis save aukščiau kitų).

Mišrios struktūros pravardė (0,4 proc.), kurios pamatinis žodis onimas:

Paakmenorius : *Akmena* knl. (prie Akmenos kanalo gyveno).

Palyginti gausi ir pravardžių, turinčių **galūnę**, grupė (83, 34,4 proc.). Pravardės, kurių pamatinis žodis yra:

1) onimas: *Linius* : *Linus* v., *Cilius* : *Cilišauskas* pvd., *Pinius* : *Pinaitis* pvd., *Šarius* : *Šarūnas* v.;

2) apeliatyvas, pvz.: *Čiukčius* : *čiukčis* „viena Rytų Sibiro tautų“ (www.lkz.lt) (siauros akys), *Durpius* : *durpės* (iš durpyno), *Bezdė* : *bezdėti* (nešvari moteris), *Kandžius* : *kąsti*, *Knypas* : *knypa* „kas liesas, silpnas, liguistas, vos gyvas“ (www.lkz.lt).

Sudurtinės pravardės (iš viso 9, 3,7 proc.) iš:

- 1) dviejų onimų: *Preikšjurgis* : *Preikša* pvd., *Jurgis* v.;
- 2) onimo ir apeliatyvo: *Molpetris* : *molis*, *Petras* v. (Petras statydavęs pečius), *Trydmarė* : *tryda* „kas be reikalo, be pamato karščiuojasi, jaudinasi, karštakošis“ (www.lkz.lt), *Marė* v. (karštakošė Marytė);
- 3) apeliatyvų: *Juoduonė* : *juoda*, *duona*, *Rūgžentis* : *rūgštus*, *žentas*, *Smulkiažuvis* : *smulki*, *žuvis*, *Vėžgaidis* : *vėžys*, *gaidys*, *Zemsiurbė* : *žemė*, plg. *žemė*, *siurbti* (nes anksčiau valgydavo maurus).

Sudėtinių pravardžių (33,13,7 proc.):

1) abu dėmenys yra onimai (1): *Melniko Andrius* : *Melnikas pvd., Andrius v.*;

2) vienas dėmuo onimas (7): *Liurbis Levas* : *liurbis* „ištižėlis, apsileidėlis, nevikrus, nieko neišmanantis žmogus“ (www.lkz.lt), *Levas v., Raudonės Karalius* : *Raudonė mst., karalius, Miškų Stasiukas* : *miškas, Stasiukas v., Sibirinis Gaidukas* : *Sibiras vv., gaidukas, Karakumų Pabaisa* : *Karakumai vv., pabaisa, Lietuvos Lenciūginis* : *Lietuva vv. lenciūgas (policininkas).*

3) apeliatyvai (23): *Bičiulio Beždžionė* : *bičiulis, beždžionė* (panaši į *beždžionė*), *Dievo Karvė* : *Dievas, karvė*, *Dinozauro Galva* : *dinozauras, galva*, *Kanalizacijos Undinė* : *kanalizacija, undinė* (dėl pomėgio vėlai vaikštinėti), *Lauko Pelė* : *laukas, pelė* (labai tyli), *Liaudies Išmintis* : *liaudis, išmintis* (daug žino), *Meldų Katinas* : *meldai, katinas*, *Šlipsas Šerifas* : *šlipsas, šerifas* (nes tėvas policininkas), *Uodų Bulius* : *uodai, bulius*, *Žąsinas Žandinis* : *žąsinas, žandinis* (nes ant žando turi apgamą), *Geležinis Vilkas* : *geležinis, vilkas*, *Pavogtas Veidas* : *pavogtas, veidas*.

Pravardės – **frazės** (4, 1,7 proc.):

Viskas Kad Nu (dėl įpratimo kartoti tą sakinį),
Visų Galų Meistras (žmogus save giriantis), *Dzindriau-
Lindriau, Nieka Nieką* (nes visada taip sako).

Veliuonos apylinkėse vartojamos antrinės
pravardės:

turinčios priesagą (111, 46,1 proc.),
turinčios galūnę (83, 34,4 proc.),
sudėtinės pravardės (33, 13,7 proc.),
pravardės – frazės 4 (1,7 proc.),
sudurtinės pravardės (9, 3,7 proc.).